

Психологічні особливості адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ у поліетнічному середовищі

Е. Т. Соломка

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Corresponding author. E-mail: eduard_ps@ukr.net

Paper received 17.10.16; Accepted for publication 28.10.16.

Анотація. В статті розглядаються деякі аспекти конкретних особливостей підготовки майбутніх психологів для успішної адаптації до навчання у ВНЗ та подальшої психологічної практики. Також малодослідженою є проблема особистісних чинників і внутрішніх мотивів успішної професійної адаптації студента-першокурсника, психолога-початківця. Таким чином, проблема нашого дослідження полягає в наявності суперечностей у системі підготовки психологів між змістом, формами підготовки та вимогами практичної діяльності з надання психологічної допомоги, що призводить до труднощів у процесі професійної адаптації практикуючого психолога. Вважаємо, що першопричина значної кількості проблем знаходиться ще на першому курсі, тобто на етапі адаптації до навчання у ВНЗ.

Ключові слова: Адаптація, соціально-психологічна адаптація, професіогенез, професійне самовизначення, професійне становлення, професійна підготовленість, професійна діяльність, поліетнічне середовище.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. За останні двадцять років психологічна практика набула широкого соціального визнання і зараз вже неможливо уявити функціонування багатьох сфер суспільного виробництва, сфери послуг, освіти без участі психологів. Разом з тим з самого початку становлення в нашій країні практичної психології з'явилась велика кількість проблем, пов'язаних з підготовкою фахівців, здатних успішно працювати в галузі психологічної практики. Розвиток мережі психологічних послуг та недостатній досвід цільової підготовки спеціалістів цієї сфери створює протиріччя між необхідністю швидко і якісно готувати практикуючих психологів і застарілими технологіями навчання, зорієнтованими переважно на "продукування" психологів як дослідників або викладачів. Особливо актуально це тоді, коли йдеться про адаптацію студентів-першокурсників в умовах поліетнічного середовища, які, обрали професію практикуючого психолога чи соціального педагога.

Аналіз стану наукової розробки проблеми засвідчує існування вагомий бази досліджень з проблеми.

Проблемам адаптації студентів першого курсу – майбутніх практичних психологів присвячена значна кількість публікацій. Процес підготовки психологів-практиків у вузі розглядався у роботах Є. Ю. Альошиної, Л. С. Базілевської, В. Ю. Большакова, О. Ф. Бондаренка, Ф. Ю. Василюка, Ю. Н. Ємельянова, С. В. Кондратьєвої, В. Г. Панка, Л. А. Петровської, Н. В. Пророк, В. М. Роздобудько, Н. В. Скотної, Л. В. Уманець, Н. В. Чепелевої, І. М. Юсупова, Т. С. Яценко та ін.

Ними аналізувалися проблеми адаптації студентів-першокурсників до умов навчання, успішність оволодіння програмою підготовки, деякі технологічні питання підготовки фахівців, пропонувались різні моделі структури особистості початкуючого практикуючого психолога, досліджувались умови особистісного розвитку студента-першокурсника – майбутнього психолога-практика.

Проблема зумовлена ще й тим, що складність і неоднозначність професіогенезу психолога-практика виявляється вже на рівні його адаптації до професійної підготовки. Навіть у країнах, що мають установлені традиції навчання психологів і психотерапевтів,

значний досвід надання психологічної допомоги, численні кваліфіковані кадри викладачів, немає однозначності у поглядах на зміст та форми такої підготовки. Досі дискутується питання про те, чи треба ознайомлювати тих, хто навчається, з широким спектром підходів, чи краще обмежуватись поглибленим вивченням якогось одного напрямку психологічної допомоги (Дж. Браун, Д. Крістенсен). Також немає повної однастайності у бажаності застосування тих чи інших методів формування особистого досвіду студентів і слухачів. Наприклад, більшість авторів вважають обов'язковим проходження особистої психотерапії майбутнім практикуючим психологом чи психотерапевтом (І. Ялом, Р. Нельсон-Джоунс, Д. Кнайскерн, А. Гурмен), але є спеціалісти, які заперечують подібну практику, вважаючи її неефективною (С. Мінухін, Дж. Хейл). Усі вчені однастайні в тому, що адаптація на навчання психологічній професії є дуже важливим елементом успішної фахової діяльності у майбутньому.

Ми вважаємо, що головні концептуальні стрижні вирішення якісної підготовки психологів-практиків коріняться у проблемах адаптації до навчання на факультеті де здійснюється підготовка психолога, тобто ще на першому курсі.

Водночас тільки поодинокі дослідження торкалися проблеми конкретних особливостей підготовки майбутніх психологів для успішної адаптації до навчання у ВНЗ та подальшої психологічної практики (Н. В. Скотна).

Також малодослідженою є проблема особистісних чинників і внутрішніх мотивів успішної професійної адаптації студента-першокурсника, психолога-початківця.

Мета дослідження – визначення соціально-психологічних особливостей ефективної адаптації до навчання у ВНЗ студентів-першокурсників, тобто вирішення ними адаптаційних завдань психологічної практики на початкових етапах професіогенезу.

Основна частина роботи. Один з фундаментальних принципів науки, що відображає здатність організму активно пристосовуватися до навколишнього середовища як відомо, називається *принципом адаптації*. У різних галузях наукового світогляду

людини він остаточно утвердився завдяки еволюційному вченню Ч. Дарвіна, однак з плином часу суттєво видозмінилися напрямки і сутність його трактування.

У другій половині XIX ст. було розроблено поняття біологічної, а пізніше і психологічної *адаптації*, обґрунтовано її активний характер на противагу механістичній концепції простого урівноважування організму з середовищем. В кінці XIX ст. психологія починає вивчати пристосувальний характер відчуттів і поведінки людини, розкривати об'єктивні закономірності адаптації з метою свідомого керування нею.

Розвиток вчення про активно-пристосувальний характер психічних функцій відбувався у протистоянні між механіцизмом і прагматизмом.

Найрозповсюдженіше, „словникове” *трактування адаптації* у ключі нашого дослідження виводиться як *прилучення, пристосування індивіда до групових норм і соціальної групи, до окремого індивіда. При цьому виділяються специфічні процеси адаптації, які відбуваються на рівні індивіда або особистості, а не тільки організму. Соціально-психологічна адаптація особистості в групі забезпечується завдяки функціонуванню певної системи механізмів (рефлексії, емпатії, прийому соціального зворотного зв'язку тощо).*

У дослідженні Н. В. Скотної [8], йдеться про систему філософсько-психологічного осмислення адаптації особистості до соціуму. Аргументовано окреслюються основні концептуальні лінії самореалізації людини, яка значною мірою залежить від специфіки й успішності ранньої адаптації до довкілля. Аналізуються проблеми маргінальності, що виникають як амбівалентний стан під час адаптування до нового соціуму. Вчена стверджує необхідність залучення механізмів і принципів соціальної перцепції в процесі адаптації студентської молоді до життя і навчання в університеті.

Виходячи з концептуальних засад соціально-перцептивного підходу до проблеми адаптації студентів-першокурсників (Л. С. Базілевської, С. В. Кондратьєвої, В. М. Роздобудько, Н. В. Скотної та ін.), ми здійснили теоретичний огляд основних напрямків і моделей вивчення цього феномену в науковій психологічній літературі.

Щорічно у вищій навчальній закладі нашої країни на перші курси приходять тисячі випускників загальноосвітньої школи. Багато з цих першокурсників у школі працювали в різних предметних гуртках, вивчали факультативні курси за профілем обраного у вузі факультету, були учасниками і переможцями олімпіад, оглядів та конкурсів.

Та ось закінчився перший семестр. Успішність вчорашніх відмінників, у тому числі й медалістів, різко падає: в середньому на 1,1 бала. Таку картину можна спостерігати майже в усіх вузах. Не дивно, що в останні роки «проблема першокурсника» привертає все більшу увагу професорсько-викладацьких колективів, а також учених-педагогів, психологів, соціологів, часто розглядається на сторінках педагогічної преси, на наукових конференціях і симпозіумах [1; 3; 7; 9; 11].

Аналіз літературних джерел, вивчення досвіду багатьох вузів показують, що основною причиною низької успішності першокурсників є порушення загальнодидактичного принципу послідовності в нав-

чанні, тобто відсутність гнучкої зв'язуючої ланки, між шкільною і вузівською системами навчання [2; 4; 5].

Справді, в загальноосвітній школі навчальний матеріал викладається порівняно невеликими дозами, учень регулярно працює вдома, його роботу систематично контролює і перевіряє учитель. Як результат – нові знання нагромаджуються поступово, вивчене досить часто повторюється, підсумовується й узагальнюється. Інша справа в університеті. Тут лекція йде за лекцією, засвоєння студентом теоретичного матеріалу протягом семестру майже не контролюється. Колишній учень, а тепер першокурсник, по суті, залишений на самого себе, не може як слід використати цю самостійність: він або ж запускає заняття, вважаючи, що за кілька днів до екзаменів надолужить прогаяне, або ж просто не вміє самостійно працювати, і його робота не дає очікуваних результатів. Тому озброєння студентів уміннями й навичками самостійної роботи постає як одна з головних педагогічних вимог до всіх без винятку викладачів вузів і передусім тих, що працюють з першокурсниками.

Зниженню успішності студентів першого курсу можна запобігти, запровадивши програмоване навчання. Ми погоджуємося з висновками В. В. Хубулашвілі [11], який доводить, що програмоване навчання у вузі слід розглядати як зв'язуючу ланку між школою і вузом. Адже вивчення нового матеріалу невеликими дозами («кроками»), частий і систематичний контроль за якістю його засвоєння дуже подібні до шкільної практики. При цьому забезпечується висока питома вага самостійної роботи над матеріалом, що є однією з необхідних умов успішного навчання у вузі.

На жаль, програмоване навчання з різних причин поки що не набрало масового характеру у вищій школі. Тому доцільно запровадити хоча б окремі його елементи на перших курсах.

Візьмемо, наприклад, вузівську лекцію. Жоден підручник, зрозуміло, не зможе замінити безпосереднього спілкування студентів з викладачем і того впливу, який справляють живе слово, звернене до молоді з кафедри, логіка викладу, система доказів, міркувань. Насамперед дуже важливим є відбір навчального матеріалу: кожна лекція має становити собою закінчене ціле, органічно входити до навчального процесу як його окрема ланка. На початку лекції треба повідомити студентам чітку програму роботи над даною темою, окремими її питаннями, вказати, що саме буде розглянуто на лекції, на практичних чи семінарських заняттях, а що залишиться для самостійного вивчення.

Даючи план лекції і літературу до неї (основні підручники і посібники, нові науково-популярні видання на дану тему), доцільно, принаймні в першому семестрі, вказувати розділи, параграфи і сторінки рекомендованої літератури. Добре, коли викладач також пояснить студентам, як опрацювати ті чи інші питання, передбачені для самостійного вивчення.

Однак все це не може замінити спеціального навчання першокурсників умінням і навичкам самостійної роботи. Останню слід обов'язково програмувати: повідомити мету, зміст, обсяг і вид та вказувати терміни виконання. Залежно від змісту і виду роботи, її складності, варто давати спочатку розгорнуті, а

згодом більш стислі інструктажі-поради. Очевидно, самостійні завдання слід починати з нескладних і невеликих тем, дедалі збільшуючи, ускладнюючи й урізноманітнюючи їх співрозмірно з потребами і можливостями студентів [12; 13].

Можливі різні види самостійної роботи першокурсників: вивчення певного питання чи теми; розв'язання тих або інших практичних питань, в тому числі на основі самостійно набутих знань; добір літератури з певного питання і стислий виклад її змісту; порівняння різних точок зору, різних трактувань одного й того ж явища, поняття чи факту. Застосування різних видів самостійної роботи сприяє активізації навчальної діяльності студентів, правильному розумінню ними виучуваного матеріалу, привчає їх застосовувати знання на практиці.

Завдання, звичайно, полягає не лише в інтенсифікації самостійної роботи першокурсників, а й в умілому керуванні нею. Першим кроком на шляху до цього вважається складання плану-графіку, в якому має бути чітко відображено зміст навчального процесу протягом семестру, вказано тижневі години, що виділяються на аудиторні заняття з кожного предмета, види цих занять, число годин необхідних студентові на самостійну роботу протягом тижня, час проведення модульних контрольних робіт, колоквиумів тощо. Такі навчальні плани-графіки, запроваджені в Одеському та Львівському політехнічних університетах, вводяться в практику і в Ужгородському національному університеті. Як свідчить досвід, система планування аудиторних занять і самостійної роботи привчає студентів регулярно працювати і майже виключає переобтяженість їх навчальними завданнями в окремі періоди семестрів [3; 4; 6].

Другим кроком на шляху до поліпшення організації й керівництва самостійною роботою першокурсників є деталізовані робочі програми. У них перелічено всі теми, підтеми і питання програми, подано літературу (3-6 назв) у певному порядку, починаючи з тих джерел, де відповідна тема викладена найповніше.

По-перше, якщо у студентів у процесі самостійного опрацювання матеріалу виникають якісь запитання, то відповіді на них вони можуть одержати заздалегідь, здебільшого на консультаціях, що їх викладачі проводять протягом семестру, а не безпосередньо перед екзаменом. У результаті підвищилась поточна успішність, і на сесії студенти показують кращі знання.

По-друге, за самостійною роботою студентів, її змістом та способами виконання викладачі можуть встановити регулярний і ефективний контроль протягом усього семестру, починаючи з перших днів навчання. Для цього їм треба продумати й методично обґрунтувати форми і методи контролю, встановити його періодичність.

Практика свідчить, що будь-який поточний контроль знань з таких предметів, як фізика, математика, не дає належного ефекту, оскільки не можна перевірити засвоєння студентами навіть окремих вивчених тем і розділів та взаємозв'язку між ними. А тому потрібний ще й так званий рубіжний контроль, який завершує вивчення логічно закінченої частини нової інформації, наприклад, певного розділу. Скажімо, протягом семестру можуть бути 2-3 такі

перевірки (не враховуючи заліку чи екзамену). З цією метою з успіхом практикуються письмові контрольні роботи. Це сьогодні набуло форми модульних контрольних робіт.

Дуже ефективним (і економним щодо часу) є безмашинний програмований (стандартизований) контроль, в якому застосовується одночасно і вибіркового метод, і метод конструювання відповіді. На перші 5-7 запитань контрольної картки для «рубіжного» контролю треба вибрати правильну відповідь із 3-4 запропонованих. Наступні 5-7 запитань (вони логічно пов'язані з попередніми) вимагають від студента сформулювати і коротко пояснити закон чи правило, дати визначення, написати і пояснити важливу формулу, зміст того чи іншого процесу, зробити графічну побудову тощо.

«Рубіжний» контроль за самостійною роботою студентів у поєднанні з поточним сприяє глибшому засвоєнню ними знань, розумінню взаємозв'язків між різними фактами, явищами, процесами. Про це свідчать результати екзаменів з предметів – значно зменшилася кількість незадовільних оцінок.

Серйозним недоліком лекційно-групового методу навчання у вузах є відсутність систематичного зворотного зв'язку між студентом і викладачем. Наслідком цього є те, що викладач не може завчасно виявити прогалини у знаннях студентів, оперативно ліквідувати їх. Інформація, одержувана при опитуванні окремих студентів під час лекції чи навіть практичних занять, є недостатньою.

Чимало викладачів для налагодження зворотного зв'язку і поточної перевірки знань використовуює різні технічні засоби і безмашинний програмований контроль. Наприклад, після закінчення викладу матеріалу лекції або теми за допомогою проекційної апаратури, на екрані, висвітлюється кадр з контрольними запитаннями і трьома-чотирма відповідями, з яких одна є правильною (звичайно пропонуються два варіанти). Студентам треба проаналізувати ці відповіді, вибрати правильну (на їх думку) і позначити її на своєму контрольному аркуші.

Практикують і таке. На екрані подаються тільки запитання, студенти ж мають відповіді на них записати. Після цього на екрані послідовно показуються 3-4 відповіді, але тривалість висвітлення кадру – всього 30 сек. Цей час достатній, щоб студент міг встановити автентичність своєї відповіді та відмітити її номер на контрольному аркуші. Наступний аналіз відповідей і допущених помилок дає змогу викладачеві встановити рівень засвоєння матеріалу студентами і внести відповідні корективи в свою роботу з ними протягом семестру, а не в кінці його, перед заліком чи екзаменом. Крім того, цей найпростіший, але систематичний контроль підвищує увагу студентів на лекції, активізує їх мислення, сприяє глибшому розумінню і усвідомленню нових знань.

Кілька зауважень щодо існуючої нині практики проведення екзаменів.

Насамперед зазначимо, що студентам на екзамені повинна бути надана можливість (юридична, бо фактично так робить чимало викладачів) користуватися довідниками, таблицями, складними схемами. Це позбавило б їх необхідності механічного запам'ятову-

вання значного обсягу допоміжного матеріалу. Тоді кожен з них міг би виявити творчий характер набутих знань, умінь і навичок, розуміння матеріалу (а не тільки його запам'ятовування), що найкраще відповідає реальним умовам майбутньої роботи спеціаліста з вищою освітою.

Не можна також не погодитися з думкою І. І. Тихонова [9], що повна оцінка знань з даного предмета на екзамені має стати функцією кількох змінних: оцінок, одержаних за практичні заняття, лабораторної роботи (передусім тоді, коли не передбачено окремого заліку), контрольні роботи, оцінки під час «рубіжних» перевірок та за відповіді на екзаменах. Деякі дані показують, що ефект від такого врахування дає в середньому +0,43 бала, причому підвищення екзаменаційної оцінки є результатом не тільки кращих відповідей на екзамені, але й вищих оцінок, виставлених під час поточних і «рубіжних» перевірок протягом семестру.

Про те, що враховуватимуться оцінки за поточну успішність, студентам було повідомлено на початку семестру, і це вони, вчорашні школярі, сприйняли як цілком закономірне явище.

Важливе значення у науково-психологічному дослідженні адаптації студентів-першокурсників є різнобічне вивчення соціально-психологічних проблем адаптації випускника сільської школи в університеті.

Сучасна українська держава постійно повинна проявляти турботу про сільську школу, що має важливе значення в здійсненні завдань реформування вітчизняної освіти та розвитку соціально-економічного і культурного будівництва з метою подолання істотних відмінностей між містом і селом. Перед педагогічною наукою стоїть актуальне завдання систематично допомагати сільським школярам повноцінно використовувати одержані знання. Але, як засвідчує ряд дослідників (Д. Е. Кондратенков, Р. Р. Гурова, В. І. Огризко та інші), не всі випускники сільських шкіл можуть ефективно використовувати одержані знання і під час вступу до вузів, і в процесі навчання. Стаючи студентами, вони зустрічаються з великими труднощами в процесі засвоєння вузівських програм, що є об'єктивною перешкодою в якісному поліпшенні підготовленості фахівця.

Випускники сільських шкіл найбільш охоче поповнюють ряди вчительських кадрів і виявляються більш пристосованими до сільського життя. Проте сільській школі особливо потрібні вчителі високої кваліфікації, оскільки віддаленість від центру, відсутність культурно-освітніх установ, специфіка роботи на селі позначатимуться на навчанні і вихованні учнів.

Підготовка висококваліфікованих кадрів для робо-

ти на селі починається на підготовчих відділеннях, покликаних забезпечити ширше залучення у вузи сільської молоді. На підготовчі відділення в педагогічні вузи зараховуються сільські випускники, що позитивно проявили себе у виробничій діяльності і що мають покликання до педагогічної праці. Вони повинні оволодіти певним рівнем знань по ряду навчальних дисциплін, які надалі вивчатимуться в інституті. Проте особливості викладання на підготовчому відділенні поки що широко не досліджувалися [13].

Повинен бути покладений принцип формування теоретичного узагальнення, а саме: подання учбового матеріалу за принципом сходження від абстрактного до конкретного; створення в учбовому процесі установки на з'ясування походження понять, що конституюють той або інший навчальний предмет, виявлення і засвоєння генетично схожих зв'язків учбового матеріалу.

Урахування всієї системи детермінант на рівні „випускник сільської школи – університет” пролиє суттєве і значне світло на специфіку адаптації сільських випускників, адже їхня адаптація дуже широка – від пристосування до навчання у ВНЗ до прилаштування до умов міського життя.

Проблема адаптації студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ не вичерпується лише окресленим переліком, а є складною і багатогранною психолого-педагогічною проблемою.

Висновок. Нам видається, що можна зробити такі попередні висновки. Завдяки аналізу джерелознавчої бази з проблем адаптації особистості було виявлено, що унікальність процесу адаптації студентів-першокурсників, складність самого адаптаційного періоду невизначеність точних його причин, витоків і наслідків пояснюють той факт, що незважаючи на актуальність і глобальність проблеми ми маємо відносно незначну кількість суттєвих досліджень цього феномену.

Адаптація як складний соціально-психологічний феномен визнається вченими-психологами базовим, ключовим поняттям у всьому подальшому професіогенезі особистості.

Адаптація студентів-першокурсників, які, вступивши на соціально-гуманітарний факультет, обрали професію практикуючого психолога чи соціального педагога, відзначається низкою специфічних рис.

Труднощі зумовлені насамперед тим, що звикання, адаптація до навчання в університеті в них суттєво ускладнюється специфікою обраного фаху – психологією як однією з найскладніших наук сучасності.

Смислові переживання студентів-першокурсників є важливим чинником їхньої успішної/неуспішної адаптації до навчання в університеті й повинні враховуватися студентами старших курсів і викладачами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобнева М.И. Психологические проблемы развивающейся личности и проблемы адаптации.- М.: Политиздат, 1979.-210 с.
2. Гильбух Ю.3. Психодиагностика в школе. /Педагогика и психология.-1989.- №4.- С.23-31.
3. Головаха Е.И., Панина И.В. Психология человеческого взаимопонимания.- К.: Политиздат, 1989. - 189 с.
4. Изучение мотивации поведения детей и подростков. Сборник статей. под ред. Л.И. Божович. - М.: Педагогика, 1972. - 351 с.
5. Лаврович Р.А. Психосоциальная адаптация студентов. - М.: Знание, 1995. - 163 с.
6. Ломов Б.Ф. Проблемы общения в психологии. Психологические исследования общения. - М.: Просвещение, 1995. - 78 с.
7. Масгутова С.К. Основные проблемы адаптации студентов первого года обучения.- М.: Фолио, 1988. - 210 с.
8. Скотна Н.В. Самовизначення особистості // Наука і освіта.– 2004. - № 6-7. – С.277-280.

9. Тихонова И.И. Учителям высшей школы о психологии студента./ Под ред Г.Г.Аркелова.- М.: Высшая школа, 1990. - 303 с.
10. Фельдман В.М. Психология современного студента.- М.: Педагогика, 1997. - 236 с.
11. Хубулашвили В. В. Программированное обучение — связывающее звено между школьной и вузовской системами обучения.- М.:Факт., 2000. — 180 с.
12. Ющук М.Р. Організація самостійної роботи студентів молодших курсів. — К.: Освіта. 2002. — 210 с.
13. Ющук М.Р. Психологічна адаптація студентства.— К.: Освіта, 1999.- 150 с.

REFERENCES

1. Bobneva M.Y. Psikhologicheskiye problemy razvyvaiushcheisia lychnosty u problemy adaptatsyy.- M.: Polytyzdat, 1979.-210 s.
2. Hylbukh Iu.3. Psikhodyahnostyka v shkole. /Pedahohyka u psikhohohyia.-1989.- №4.- S.23-31.
3. Holovakha E.Y., Panyina Y.V. Psikhohohyia chelovecheskoho vzaymoponymanya.- K.: Polytyzdat, 1989. - 189 s.
4. Yzuchene motyvatsyy povedeniya detei u podrostkov. Sbornyk stattei. pod red. L.Y. Bozhovych. - M.: Pedahohyka, 1972. - 351 s.
5. Lavrovych R.A. Psikhosotsyalnaia adaptatsyia studentov. - M.: Znanye, 1995. - 163 s.
6. Lomov B.F. Problemy obshcheniya v psikhohohy. Psikhologicheskiye yssledovaniya obshcheniya. - M.: Prosveshchenye, 1995. - 78 s.
7. Mashustova S.K. Osnovnyye problemy adaptatsyy studentov pervoho hoda obucheniya. - M.: Folyo, 1988. - 210 s.
8. Skotna N.V. Samovyznachennia osobystosti // Nauka i osvita.— 2004. - № 6-7. — S.277-280.
9. Tykhonova Y.Y. Uchyteliyam vysshei shkoly o psikhohohy studenta./ Pod red N.H.Arkelova.- M.: Vysshaia shkola, 1990. - 303 s.
10. Feldman V.M. Psikhohohyia sovremennoho studenta.- M.:Pedahohyka, 1997. - 236 s.
11. Khubulashvyly V. V. Prohrammyrovannoe obuchenye — svyazyvaiushchee zvено mezhdu shkolnoi i vuzovskoi systemamy obucheniya.- M.:Fakt., 2000. — 180 s.
12. Yushchuk M.R. Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv molodshykh kursiv. — K.: Osvita. 2002. — 210 s.
13. Yushchuk M.R. Psikhohohichna adaptatsiia studentstva.— K.: Osvita, 1999.- 150 s.

Psychological features of adaptation of first-year students to study in universities in multiethnic environment

Solomka E.

Abstract. The article discusses some aspects of the specific characteristics of training future psychologists for successful adaptation to training in high school and further psychological practice. Also less explored is the issue of personal motives and internal factors of successful professional adaptation of first-year students, budding psychologist. Thus, the problem of our research is the presence of contradictions in the system of psychologists between the content, forms and training requirements of practice to provide psychological help, which leads to difficulties in adapting professional practicing psychologist. We believe that the root cause of a number of problems is still a freshman, is the stage adaptation to training in high school.

Keywords: *Adaptation, social and psychological adaptation, profesiohenez, professional self-determination, professional development, professional training, professional activity, multiethnic environment.*

Психологические особенности адаптации первокурсников к обучению в вузе в полиэтнической среде

Э.Т. Соломка

Аннотация. В статье рассматриваются некоторые аспекты конкретных особенностей подготовки будущих психологов для успешной адаптации к обучению в вузе и последующей психологической практике. Также малоисследованной является проблема личностных факторов и внутренних мотивов успешной профессиональной адаптации студента-первокурсника, начинающего психолога. Таким образом, проблема нашего исследования заключается в наличии противоречий в системе подготовки психологов между содержанием, формами подготовки и требованиями практической деятельности по оказанию психологической помощи, что приводит к трудностям в процессе профессиональной адаптации практикующего психолога. Считаем, что первопричина значительного количества проблем находится еще на первом курсе, то есть на этапе адаптации к обучению в вузе.

Ключевые слова: *Адаптация, социально-психологическая адаптация, профессиогенез, профессиональное самоопределение, профессиональное становление, профессиональная подготовленность, профессиональная деятельность, полиэтническая среда.*